

Gulyás László: dr Gánti Tibor

Dr. Gánti Tibor Természetismeret Verseny

I. forduló

Boronkay György Műszaki Középiskola, Gimnázium és Kollégium

INFORMÁCIÓ

Kedves Versenyzők!

Köszöntelek benneteket a Boronkay György Műszaki Középiskola és Gimnázium által szervezett Dr. Gánti Tibor Természetismeret Versenyen!

Az első fordulóval kapcsolatos információk a következők:

Az adminisztráció egyszerűsítése érdekében a jelentkezési lapot beépítettük a feladatlapba.

A kapcsolt jelentkezési lapot értelemszerűen kitöltve kérjük elküldeni a forduló megoldott feladatlapjával együtt!

A selejtezők feladatlapjain 20-20 feladat lesz megtalálható a biológia, kémia, földrajz és környezetvédelem témakörből (tárgyanként 5-5 feladat)

Nyomtassátok ki a feladatlapot és oldjátok meg! A megoldáshoz bármilyen forrást használhattok!

Érdemes a feladatokat a csapattagok között szétosztani, majd beküldés előtt közösen átbeszélni a megoldásokat.

A kinyomtatott és kitöltött feladatlapokat postán vagy személyesen kérjük visszajuttatni a Boronkay György MK címére (2600, Vác, Németh L. u 4-6)

A borítékra írjátok rá: „ dr. Gánti Tibor verseny”

Az első forduló visszaküldése levélben (beérkezés dátuma!) 2013. november 22

A kijavított feladatlapok eredményeit megtekinthetitek az iskola honlapján:

<http://boronkay.vac.hu>

Első forduló eredményeinek megjelenése a honlapon: 2013. december 6

Ha bármi kérdésetek van, forduljatok hozzám bizalommal!

Versenyinformáció:

Vác Emese

Tel: 30/9849-337

vacy.emese@boronkay.vac.hu

Sikeressé kívánunk!

Kutasi Zsuzsanna

Hársfalvy Anikó

Czene Gábor

Vác Emese

Jelentkezési lap

Boronkay György Műszaki Középiskola és Gimnázium
dr. Gánti Tibor Természetismeret Verseny az általános iskolák számára
2013-2014

Nevező iskola adatai:

Intézmény neve: _____

Intézmény címe: _____

Intézmény telefonszáma: _____

Felkészítő tanár/ kapcsolattartó adatai:

Neve: _____

Telefonszáma: _____

e-mail címe: _____

Versenyző csapat adatai:

1. Csapat neve: _____

Csapat tagjai (név, osztály):

1: _____

2: _____

3: _____

FÖLDRAJZ

1. Amikor otthon nézed a tévét vagy leülsz a számítógép elé, szinte mindig találkozol az időjárással foglalkozó jelentésekkel, előrejelzéssel. Barátainknak mondhatjuk a mindennap látott ismertebb időjárás-jelentőket, mint például Reisz András vagy Véber István. Olykor-olykor előfordul, hogy a sok munka mellett elfelejtik a jelenségek nevét. Kérlek, segíts nekik, hogy este a tévében vagy rádióban el tudják ezeket mondani.

- Sokszor sok kilométer magasan is elhelyezkedő vízpára, amely lehet fehér színű és szürke is: _____
- Általában késő ősszel és télen hajnalban a tárgyakon és növényeken megjelenő csillogó kemény bevonat: _____
- Nagyon erős szél, amely leggyakrabban tölcséralakba rendeződik, és az Óz a csodák csodájában Dorothynak is „segített”:

- Általában a hajnali órákban a tájra ráboruló a felszín felett kialakuló fehér „lepel”, amely apró vízcseppekből áll: _____
- A magasabb hegységekben a sok hó, amely egyre nehezebb lesz, hirtelen megindul a völgy irányába: _____

2. Földi legek. Melyik hely hova tartozhat? Párosítsd a leírásokat földrajzi helyekkel!

1. Cherrapunji	1. A Földön mért leghidegebb hőmérséklet (-89.2°C)
2. Atacama-sivatag	2. Afrika és a bolygó egyik legforróbb pontja (58°C)
3. El Azizia	3. A Földön a legnagyobb évi hóingás helye (112.8°C)
4. Vosztok-állomás (Kelet-Antarktisz)	4. Bolygónk és Dél-Amerika egyik legszárazabb helye (évekig 0 mm eső)
5. Ojmjakon	5. Itt esik leggyakrabban a legtöbb eső (11824 mm)

3. A lehulló eső sokféle alakban gyűlhet össze. Általában nem marad egy helyen, hanem „mozog”. Vajon milyen folyóval kapcsolatos dolgot mutathatnak az alábbi képek?

4. Az alábbi rövid meghatározások egy-egy fontos folyónkat írják le. Melyek lehetnek ezek?

A Balaton vizét vezeti le és a Dunába torkollik:

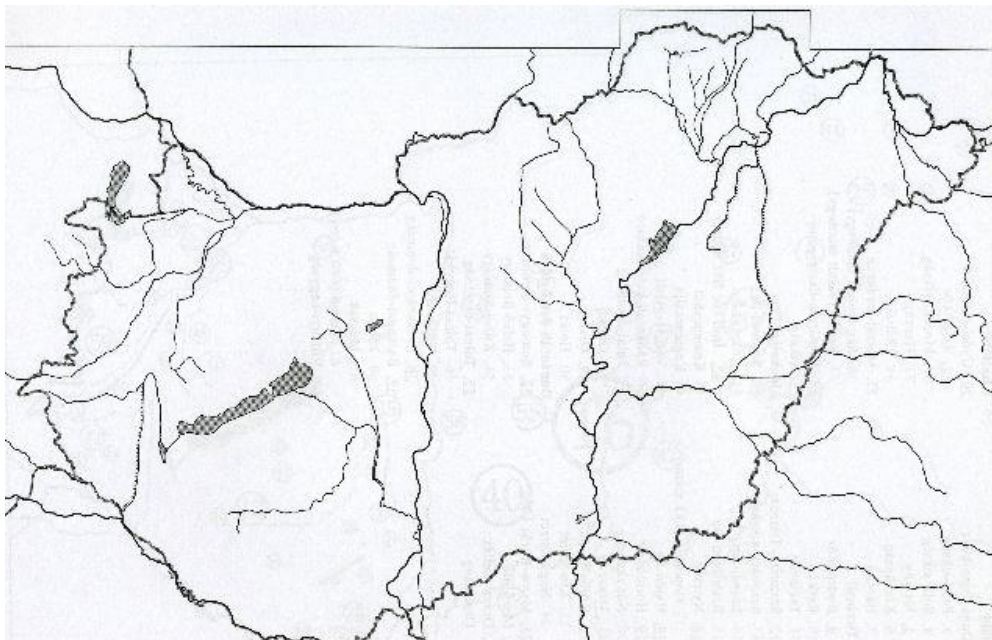
Fontos határfolyónk, amely Szobnál torkollik a Dunába:

A Mátra és a Cserhát között hömpölyög, majd Szolnoknál fejezi be útját:

Magyarország és Horvátország között a legfontosabb határfolyónk:

Petőfi Sándor is megállt itt a nyári napnak alkonyulatánál, Záhony városunk mellette fekszik:

5. Az előző feladat megfejtéseit jelöld be az alábbi térképen! A folyó nevét írd a megfelelő helyre)

KÉMIA

1. Változások. Az alábbiak közül melyek a fizikai és melyek a kémiai változások, átalakulások? Írjátok le az átalakulások neveit is!

	<i>Változás típusa</i>	<i>Változás neve</i>
A. Cukor a teában		
B. A mustból bor lesz		
C. A borral történik, ha hosszú ideig levegőn hagyják		
D. A jódval történik hő hatására		
E. A sütőporral történik a süteményben sütés közben		

2. Rejtvény. Írjátok le a válaszokat egymás alá sorrendben! Ha a kezdőbetűket összeolvassátok, megkapjátok egy szerves kémiai reakciótípus nevét: mi az?

Szilárd szén-dioxid	
Az atomreaktorok működéséhez szükséges elem	
Egy anyagból több anyag lesz	
Az üvegben ez az elem fordul elő a legnagyobb százalékban	
Hőváltozással járó kémiai reakciókkal foglalkozó tudományága a kémiának	
Indium vegyjele	
A 22-es rendszámú elem	
Ú	
Egyszerű szénhidrát hétköznapi neve	
Kémhatást jelző anyag	
A műanyagok molekulájának jelzője	

3. Egyszerű választás. Írjátok az állítások után a megfelelő betű jelét!

- A. Hidrogén
- B. Klór
- C Mindkettő
- D. Egyik sem

1. Levegőnél könnyebb	
2. Redukálószer	
3. Mérgező	
4. Víztelenítésére használják	
5. Sósav alapanyaga	
6. Sárgászöld színű	
7. Elektromos töltéssel rendelkezik	

8. Vízben nem oldódik	
9. Nemfémes elem	
10. Hypo és sósav reakciójából keletkezik	

4. Gázok-számítás

100 g ammónia előállításához felhasznált hidrogént hány ml vízből nyerik? Egyenleteket is írjatok!

5. Oldatok- számítás

400 g 5 tömegszázalékos szódaoldathoz 15 g kristálysódát ($\text{Na}_2\text{CO}_3 \cdot 10\text{H}_2\text{O}$) adunk. Hány tömegszázalékos lesz az új oldat?

BIOLÓGIA

1. Hasonlítsátok össze az ember és a rovarok szemének fölépítését és működését! A megfelelő betűjelet írjátok a kijelentés után!

- A) Az emberi szemre jellemző.
- B) A rovar (szitakötő) szemére jellemző.
- C) Mindkettőre jellemző.
- D) Egyikre sem jellemző.

- 1. A látásérzet magában a szemben keletkezik. _____
- 2. Képképző szem. _____
- 3. Hólyagszem. _____
- 4. Külsőfelszíne állandóan nedves. _____

Az evolúció során a gerincesektől nagyon távol álló állatcsoportban is kialakult az emberéhez hasonló szemtípus. Nevezd meg ezt az *élőlénycsoportot*!

2. Hasonlítsátok össze a testből a szív jobb pitvarába, illetve a bal pitvarba vezető ereket, valamint az azokban áramló vér tulajdonságait az emberi szervezetben!

- A) a szív jobb pitvarába vezető érre igaz
- B) a szív bal pitvarába vezetőérre igaz
- C) mindkét érre igaz
- D) egyikre sem igaz

- 1. Oxigénszegény vért szállít. _____
- 2. Az oxigéngázt nagyrészt a vérplazmában oldva szállítja. _____
- 3. Belső falát hámszövet borítja. _____
- 4. A benne áramló vér nyiroksejteket tartalmaz. _____
- 5. A kis vércső része. _____

3. Forráselemzés

„A levéltetvek növényi nedveket szívják. Hosszú, vékony szájszervüket beszúróják a növények edénnyalábjaiba, és kiszívják a nedveket. (...)A növényi nedv nagyon gazdag cukorban és nagyon szegény nitrogénben. A nitrogén viszont lényeges eleme a levéltetvek étrendjének, ezért nagyon sok nedvet kell szívniuk, hogy hozzájussanak. A felesleges folyadékból potrohuk végén lassan növekvő csepp képződik. Ebben még mindig sok a cukor. A levéltetveknek erre nincs szükségük, a hangyáknak viszont igen. A levéltetvek potroha végén felbukkanó mézharmatcseppeket összegyűjtik. A hangyák levéltetű-csordáik szaporodását is elősegítik, sőt a ragadozók ellen is védik őket. A katicabogarak falánk lárvái megtámadják a hernyókat és más növényevő rovarokat. Kevés esélyük van azonban a sikerre, ha a levéltetűcsordát hangyák védik meg.”

David Attenborough

a) A növények levelének melyik részén található meg legtöbbször a szívogató levéltetvek?

b) „A nitrogén (...) lényeges eleme a levéltetvek étrendjének”- olvashatjuk. Nevezd meg azt a nitrogéntartalmú anyagot, amely a kültakarójuk nagy részét főlépíti _____

c) Nevezd meg az alábbi élőlények esetén a populációk közti kölcsönhatásokat!

Levéltetű- gazdanövénye _____

Hangya-levéltetű _____

Katicabogár-levéltetű _____

d) A levéltetvek elleni biológiai védekezésben igénybe veszik a katicabogarak segítségét is. Fogalmazd meg a biológiai védekezés egy fontos jellemzőjét és legalább egy előnyét a kémiai védekezéssel szemben!

Jellemzője: _____

Előnye: _____

4. Az alábbiakban olyan emberi szerveket sorolunk fel, amelyeken légzés közben levegőhalad át:

A) hörgők B) léghólyagocskák C) garat D) gége E) hörgőcskék

Tedd sorrendbe a felsorolt szervek betűjeleit, aszerint, hogy milyen sorrendben halad át rajtuk belégzés során a levegő!

..... →..... →..... →..... →.....

5. Két kémcsőbe azonos mennyiségű zselatin-oldatot teszünk. Megvárjuk, amíg a zselatin megdermed és akkor mindkét kémcsőbe azonos mennyiségű fekete tust és réz-szulfát-oldatot helyezünk. Feltételezésed vagy tapasztalatod alapján válaszolj!

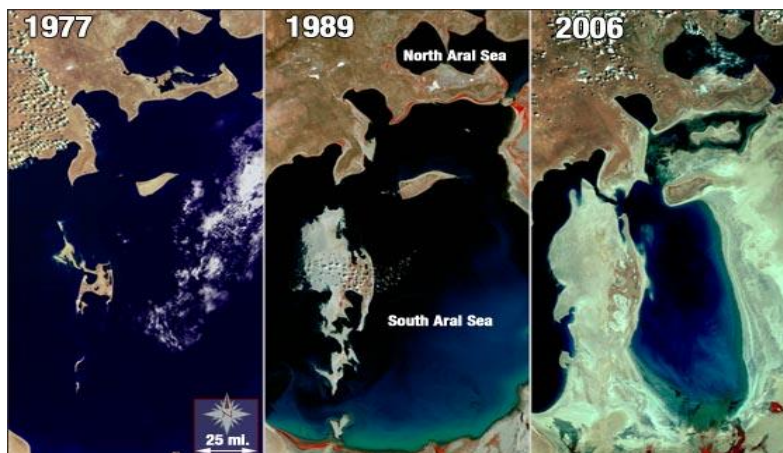
A. Mit lehet megfigyelni a két kémcsőben 20 perc elteltével?

B. Mi a megfigyelhető jelenség neve?

C. Mi a jelenség magyarázata?

KÖRNYEZETVÉDELEM

1. Az alábbi képen az Aral-tó vízfelületének változását láthatod. Elemezd a képet és válaszolj a kérdésekre!

a) Mi okozza a vízfelület csökkenését? Nevez meg legalább két okot!

b) Milyen gazdasági hatása van a tó pusztulásának? Nevez meg legalább két hatást!

c) Mely tó jutott hasonló sorsra Észak-Afrikában?

2. A következőkben szennyező anyagokat és környezeti problémákat találsz. Párosítsd a szennyező anyagot és környezeti problémát!

CO ₂	Fotokémiai szmog
NO _x	Ózonritkulás
Pb	Globális klímaváltozás
CFC	Légúti- és idegrendszeri megbetegedések
SO ₂	Savasesők

3. Némely élőlény érzékenyebben reagál a környezeti hatásokra. Az alábbiakban egy hiányos táblázatot találsz, ahol vagy az élőlény vagy a környezeti probléma hiányzik. Egészítsd ki a táblázatot!

Környezeti hatás	Indikátor
Ózonritkulás	
	fenyőfák
Légszennyezés	
	kagylók
	földigiliszta

4. Döntsd el, hogy igaz vagy hamis- e az állítás? Írj „I” betűt az igaz, „H” betűt a hamis állítás után!

- a) A korom kibocsátás csak a kémények közelében okoz környezeti problémát. _____
- b) A savas esők legfőbb okozója az energiatermelés során légkörbe jutó kén-szulfidok. _____
- c) A globális felmelegedés és a haszonállatok (juh, szarvasmarha) mennyiség között nincs lényeges összefüggés. _____
- d) A Kiotói Egyezményt minden ENSZ tagállam aláírta. _____
- e) Az ózonritkulás egyik kiemelkedő indikátor növénye a dohány ☺. _____

5. Az alábbiakban a magyar környezetvédelmi intézkedések történetéből olvashatsz részletet. Pótold a hiányzó évszámokat és neveket! A felsoroltakból választhatsz, de vigyázz több adat szerepel, mint amennyit el tudsz helyezni!

Tihanyi-félszigeten, Hortobágyon, Bükkben, Mária Terézia, Zsigmond király, 1952-ben, 1854-ben, 1988-ban, 1923-ban "Madarak és fák napját", „Környezetvédelmi napokat”

Már a XV. században szabályozza (1) a bányák körüli erdők használatát és kitermelését. Az első mai értelemben vett természetvédelmi elképzelések a hód megmentéséhez fűződnek. Bár ennek az intézkedésnek eredménye nem lett, a hódokat nem sikerült megmenteni. Az utolsó példányt irodalmi adatok szerint (2) ejtették el Ács község határában. A gyakorlati madárvédelem, annak szélesebb, társadalmi alapon való megvalósítása a XX. század elején elkezdődött. A Magyar Országos Állatvédő Egyesület 1909. évi közgyűlésén vetette fel külföldi példák alapján, a (3). Az ország első tájvédelmi körzete (3) alakult a (4). 1972-ben alapították az első Nemzeti Parkot a (5).

Válaszok:

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

Elért pontszámok:

Földrajz	
Kémia	
Biológia	
Környezetvédelem	
Összesen	